Despre sintagmele (cu valoare de subiect) legate prin „şi cu”

MARINA RĂDULESCU
Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Bucureşti

1. În limbajul familial, circulă relativ frecvent, în ultima vreme, enunțuri de tipul ***Ion şi cu mine*** *suntem prieteni,* ***Tu şi cu mine*** *rămânem acasă,* ***El şi cu mine*** *am aflat vestea asta mai târziu* ori, mai rar, ***El şi cu tine*** *v-aţi cunoscut la mare,* ***Maria şi cu tine*** *veţi fi oricând bine veniți la mine* etc., în care secvențele ce conțin jonctivul *şi cu* (*Ion şi cu mine, Tu şi cu mine, El şi cu tine* etc.) apar în poziția subiectului. Frecvența acestui tip de enunțuri a crescut în ultimii ani, după părerea mea, în bună măsură şi datorită traducerilor – în special traducerilor de filme – din engleza americană, texte care, prin natura lor, aparțin registrului stilistic al limbii vorbite familiale. O propoziție de tipul *John and me we are friends* (rostită în engleza familială, pentru că normele limbii literare standard recomandă forma *John and I we are friends*) se traduce, firește, prin *John şi cu mine suntem prieteni,* şi nu prin *John şi eu suntem prieteni* (formulare care, deşi absolut corectă din punct de vedere gramatical, sună forțat şi, oricum, nu mai seamănă deloc a limbă vorbită), nici prin *Eu şi John suntem prieteni* (formulare care, deşi sună în română mai firesc, implică, prin inversarea topicii, o modificare de nuanță stilistică: persoanei care vorbeşte i se acordă o mai mare importanță, în detrimentul persoanei despre care se vorbeşte, aceasta din urmă fiind privilegiată în engleză, pentru că ocupă prima poziție în enunț). Traducătorii, care – majoritatea – nu sunt filologi şi nu-şi pun probleme de gramatică, aleg în mod spontan formularea *John şi cu mine suntem prieteni* ca echivalent românesc al lui *John and me we are friends* pentru a reda acuzativul *me* al pronumelui personal din engleză prin forma de acuzativ *mine* a pronumelui personal din română, în timp ce o propoziție de tipul *John and Mary are friends* este tradusă prin *John şi Mary sunt prieteni,* şi nu prin **John şi cu Mary sunt prieteni.*

Acest tip de construcție în care jonctivul *şi cu* apare într-o sintagmă cu valoare de subiect nu constituie însă o inovație de dată recentă, în limba română.

2. Conform datelor furnizate de principalele dicționare, enunțuri cu sintagme în poziția subiectului construite cu ajutorul jonctivului *şi cu,* cu acest sens cvasicopulativ, circulau şi în limba română veche şi populară, de ex. *Tu şi cu ai tăi sânteți orbi.* DOSOFTEIU, V.S. 6 (cf. DA, s. v. *cu*); *Tucheli şi cu vizirul* […] *dempreună la tabăra muntenească au venit.* R. GRECEANU, CM II 37 (cf. DLR, s. v. *şi*); *Eu şi cu diacul ne ducem în treaba noastră.* SADOVEANU, O. XVIII 98 (cf. DLR, s. v. *şi*); *Mamă-sa şi cu nevastă-sa şedeau acasă.* RETEGANUL, P. V 73 (cf. DLRLC, s. v. *şi*); *Iar ăl ungurean Şi cu cel vrâncean, Mări, se vorbiră* […] (cf. DLRLC, s. v. *şi*; cf. şi DA, s. v. *cu*). Mai rar, construcțiile în discuție apar şi în poziția complementului direct, de ex. *Moş Nichifor* […] *lasă pe jupân Ştrul şi cu ai săi, cu lacrimile pe obraz.* CREANGĂ, P. 117 (cf. DA, s. v. *cu*); *Pe căi bătute-adesea vrea moartea să mă poarte, S-asamăn între-olaltă viață şi cu moarte.* EMINESCU, O. I 203 (cf. DLR, s. v. *şi*), ba chiar – cu totul periferic – şi în poziția complementului indirect prepozițional, de ex. *Această carte iaste scrisă la birăul*

BDD-V3910 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:38 UTC)

de Bistriţă şi cu la sfatul Mării[i] Sale. ap. JAHRESBER. X 489 (cf. DA, s.v. *cu*). E adevărat că, în toate aceste situaţii, după *şi cu* urmează substantive sau pronume cu forme omonime de nominativ şi acuzativ; n-am găsit nici un citat în care *şi cu* să lege un substantiv sau un pronume în nominativ de un pronume personal cu formă de acuzativ diferită de cea de nominativ.

Jonctivul *şi cu* funcţionează şi în sintagme, cu valoare de subiect, care „([…] exprimă adiţionarea aritmetică a două sau mai multe cantităţi numerice) *Unu şi cu doi fac trei."* (cf. DLR, s. v. *şi;* cf. şi DA, s. v. *cu,* DLRLC, s. v. *cu* şi s. v. *şi,* DM, s. v. *şi*[2] conj., MDE, s. v. *şi,* DEX[2], s. v. *şi*).Toate dicţionarele care nu au în vedere, în principiu, limba veche (DM, MDE şi DEX) înregistrează jonctivul *şi cu* n u m a i în acest din urmă context, ceea ce ar putea duce la concluzia că doar în limba veche şi populară construcţiile cu acest jonctiv circulau, în limba comună, cu valoare de subiect (rar, şi de complement direct), în timp ce, în limba actuală, apariţia acestei construcţii se limitează strict la enunţurile care exprimă operaţia aritmetică a adunării, unde *şi cu* este sinonim cu *plus* din metalimbajul matematicii. Or, cum am arătat sub **1.**, nu aceasta este situaţia din limba română actuală, în care construcţia respectivă a fost repusă în circulaţie în limbajul familial sau colocvial şi, cu toate că dicţionarele nu o înregistrează, o putem vedea chiar şi s c r i s ă, mai ales pe „micul ecran". De aceea, cred că merită să luăm în discuţie interpretarea ei sintactică, din perspectiva analizei gramaticale de tip descriptiv-tradiţional.

3. Sintagma construită cu jonctivul *şi cu* este înregistrată şi discutată, ca fenomen marginal, în cartea doamnei Mioara Avram *Gramatica pentru toţi*, în cadrul capitolului despre subiect, în toate cele trei ediţii ale lucrării, în aceiaşi termeni. Este menţionată, mai întâi, drept încă una dintre „excepţiile reale" de la regula exprimării subiectului prin substantiv, pronume sau numeral în cazul nominativ. „Excepţii reale sînt […] de asemenea subiectele coordonate copulativ prin *cu, împreună cu, şi cu* […], după care **subiectul stă în cazul acuzativ *(El şi cu mine n-am ştiut)***." (*lucr. cit.,* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 329; subl. mea, M.R.)

Construcţia adusă în discuţie este menţionată şi în paragraful referitor la acordul subiectului cu predicatul: „Acordul în persoană cu un **subiect multiplu** ridică probleme numai când termenii acestuia sînt de persoane diferite. Regulile sînt simple şi, de obicei, nu cunosc abateri: persoana a II-a are prioritate faţă de a III-a (*Tu şi el n-aţi vorbit niciodată*), iar persoana I faţă de celelalte două persoane (*Şi noi, şi voi plecăm în excursie; **Ion şi cu mine plecăm**; Nici eu, nici tu nu plecăm*); numărul plural este impus de caracterul multiplu al subiectului." (*lucr. cit.,* p.340; subl. mea, M.R.).

Din cele două citate reiese clar că secvenţa *El şi cu mine* (din enunţul *El şi cu mine n-am ştiut*) şi secvenţa *Ion şi cu mine* (din enunţul *Ion şi cu mine plecăm*) sunt interpretate aici drept subiecte multiple, constituite fiecare din câte două elemente coordonate copulativ prin *şi cu,* care este locuţiune prepoziţională (*lucr. cit.,* p. 397), cele două elemente ale acestor subiecte multiple fiind unul pronume (respectiv substantiv) în nominativ, iar celălalt un pronume în cazul acuzativ – excepţie de la regula exprimării subiectului prin nominativ -. „Acordul" verbului cu rol de predicat (dacă acord admitem că este, în construcţii de acest fel) este dictat tocmai de acel segment al acestui subiect multiplu ciudat care constituie excepţia de la regulă, în virtutea priorităţii pe care o are persoana I faţă de toate celelalte persoane.

BDD-V3910 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:38 UTC)

4. Trebuie să mărturisesc că pe mine m-au indispus întotdeauna excepțiile de la regulile fundamentale, valabile în orice limbă, excepții care fac ca limba română să nu mai semene, ca structură gramaticală, cu nici o altă limbă. Şi nu numai că m-au indispus, dar m-au şi pus pe gânduri. Sunt, realmente, secvențele *El şi cu mine* şi *Ion şi cu mine,* din enunțurile citate, subiecte multiple şi, deci, excepții „reale" de la regula exprimării subiectului prin nume în nominativ ?

4.1. După părerea mea, în astfel de situații ne… confruntăm (ca să mă exprim în noul limbaj de lemn) cu excepții aparente. Citez din aceeaşi lucrare: „Excepții aparente sînt situațiile în care avem a face cu elipsa adevăratului subiect, cu care se confundă la prima vedere unele construcții prepoziționale cu rol de atribut: *Mai sînt de* (sau *din*) *aceştia* (subiect: *unii*), *Se aude ca un cîntec* (subiect: *ceva*) sau de **complement**: *Am venit cu toții* (subiect: *noi*)." (*lucr. cit.,* p. 237, subl. mea, M.R.). De acord, cu observația că, în ultimul exemplu, cred că secvența *cu toții* este element predicativ suplimentar (deoarece complementul nu are dublă subordonare şi nici nu se acordă în gen şi număr cu subiectul, cf. *Ei au venit cu toții,* dar *Ele au venit cu toatele*).

4.1.1. Pe lista de **excepții aparente** de mai sus, eu aş adăuga şi construcțiile *Ion şi cu mine plecăm* şi *El şi cu mine n-am ştiut,* în care consider că avem, de asemenea, a face cu elipsa subiectului *noi,* banală, în limba română, mai ales la persoanele I şi a II-a, singular şi plural. Cred că, în aceste enunțuri, secvențele *Ion şi cu mine* şi *El şi cu mine* funcționează ca apoziții, şi anume apoziții dezvoltate, alcătuite dintr-un substantiv ori dintr-un pronume în nominativ şi un pronume în acuzativ (cerut de locuțiunea prepozițională *şi cu*) cu funcție sintactică de complement sociativ.

De altfel, dacă încercăm să facem puțină gramatică comparată a limbilor romanice şi să traducem enunțurile de mai sus în franceză, de pildă, nu vom mai avea a face cu elipsa adevăratului subiect, căci ele ar suna aşa: *Jean et moi **nous** partons* sau, în registrul limbii vorbite, *Jean et moi **on** part,* respectiv *Lui et moi **nous** n'avons pas su* sau *Lui et moi **on** a pas su* (cf. şi *John and me **we** are friends,* în cadrul gramaticii contrastive).

Eu aş extinde această interpretare la toate aşa-zisele subiecte multiple în componența cărora intră măcar un pronume (chiar dacă acestea nu sunt excepții de la regula de exprimare a subiectului prin nume în nominativ), deci la toate enunțurile de tipul *Tu şi eu locuim pe aceeaşi stradă, Tu şi Maria iubiți cîinii* etc. (cf. fr. *Toi et moi **nous** habitons* (sau ***on** habite*) *la même rue, Toi et Marie **vous** aimez les chiens*).

4.1.2. O altă posibilă interpretare sintactică a sintagmei în discuție ar putea fi aceea că secvențele *Ion şi cu mine* şi *El şi cu mine,* din *Ion şi cu mine plecăm* şi din *El şi cu mine n-am ştiut,* nu sunt subiecte multiple, ci **subiecte dezvoltate** exprimate printr-un nume (substantiv sau pronume) în nominativ şi un pronume în acuzativ cerut de locuțiunea prepozițională *şi cu* (acesta din urmă cu funcție sintactică de atribut prepozițional), construcție echivalentă semantic cu *noi.* De aceea, în asemenea situații, „acordul" subiectului dezvoltat cu predicatul este, în termenii gramaticii descriptiv-tradiționale, un **acord după înțeles** (cf. *Majoritatea elevilor au înțeles* „La plupart des élèves ont compris", unde verbul cu rol de predicat este la plural).

Această soluție de interpretare sintactică se poate aplica şi enunțurilor care sunt texte de aritmetică, de tipul *Unu şi cu doi fac trei.*

5. Soluțiile propuse mai sus au avantajul că ne permit să evităm atât interpretarea construcțiilor discutate drept o semiexcepție de la o regulă de bază în structura oricărei

BDD-V3910 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:38 UTC)

limbi (şi anume aceea că subiectul se exprimă prin nume în nominativ), cât şi formularea unor reguli de acord între subiect şi predicat care instituie privilegii pentru anumite persoane pronominale, acord care pare, mai degrabă, un tip de recțiune.

SUR LES SYNTAGMES-SUJET LIÉS PAR "ŞI CU"

(Résumé)

Nous nous sommes proposés d'examiner l'interprétation syntaxique – du point de vue de la grammaire descriptive traditionnelle – des énoncés ayant dans la position du sujet un syntagme lié par le jonctif *şi cu,* tels *El şi cu mine n-am ştiut* "Lui et moi on a pas su", *Ion şi cu mine plecăm* "Jean et moi on part" etc.

Dans le livre de Mme Mioara Avram *Gramatica pentru toți* ce type de construction est interprété comme un **sujet multiple** et, par conséquent, comme une e x c e p t i o n à la règle selon laquelle le cas sujet est le nominatif, étant donné que le pronom précédé par la locution prépositive *şi cu* est à l'accusatif.

Nous avons suggéré deux autres explications, différentes de l'interprétation sus-mentionnée, à savoir:

a) le syntagme lié par *şi cu* est une **apposition** qui explique le sujet non-exprimé *noi* "nous";
b) le syntagme lié par *şi cu* est un **sujet augmenté** qui impose la première personne du pluriel au verbe-prédicat par un type spécial d'accord qui ne tient pas compte de l'organisation syntaxique de l'énoncé, mais de son sens (cf. aussi *Majoritatea elevilor au înțeles* "La plupart des élèves ont compris").

L'avantage de chaqune de ces deux solutions est celui de ne pas faire de cette construction du roumain une exception à une règle fondamentale qui s'applique à toutes les langues.

BDD-V3910 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:38 UTC)